

Jaarlijkse studiereis

VERDIEPINGSREIS ‘AKTION REINHARD 2015

De jaarlijkse studiereis naar Oost-Polen vond dit jaar plaats van 16 t/m 24 oktober. Vanuit Nederland gingen twaalf deelnemers mee variërend in de leeftijd van 21 tot 77 jaar. Onder hen vier docenten die gratis meekonden door onder meer donaties van donateurs voor ons lerarenprogramma. De Nederlandse begeleiding was in handen van ons bestuurslid Alwin Kapitein. Ondanks het slechte herfstweer met aanhoudend regen en lage temperaturen was het wederom een geslaagde reis waarin veel interculturele uitwisseling plaatsvond.

In totaal 45 deelnemers uit Nederland, Duitsland, Polen, Verenigde Staten en Oostenrijk trokken een week lang met elkaar op. Gedurende de reis werden tal van plaatsen bezocht, waaronder: Lublin, Izbica, Piaski, Belzec, zowel het dorp als de plek van het voormalig vernietigingskamp, Zamosc, Treblinka, Alter Flughafen, Majdanek, Wlodawa, Sobibor en Warschau (waaronder het museum voor de geschiedenis van het jodendom in Polen).

Gezamenlijke herdenking

In Sobibor was een gezamenlijke herdenking met circa 35 scholieren van de Maria Konopnickaschool uit Izbica, waarbij we rozen legden bij stenen in de Gedenklaan. Sobibor is intussen onherkenbaar veranderd. De voorbereidingen voor de herinrichting laten hun sporen na. De Gedenklaan is alleen begaanbaar over het asfalt tot aan het voormalige asfaltplein waar nu de fundamenten van de gaskamers open liggen. De Asheuvel is helaas onbereikbaar. De Gedenklaan lag er goed verzorgd bij, de bomen komen tot wasdom.

We hadden een ontmoeting met de Poolse archeoloog Wojciech Mazurek die ons verschillende artefacten toonde. Ook dit jaar is er door deelnemers van de reis een blog op Historiek bijgehouden. Zie: <http://historiek.net/tag/studiereis-stichting-sobibor-2015/>

De volgende verdiepingsreis vindt plaats van 23 september t/m 1 oktober 2016. Inschrijven kan tot uiterlijk tot 17 augustus 2016. Heeft u belangstelling? Neem dan gerust contact met ons op via info@stichtingsobibor.nl.

Eenvoudig, snel en veilig uw donatie doen?

Dat kan voortaan op de website met een paar klikken met de muis.

Zie de paypal knop links onderaan op de pagina: <http://www.stichtingsobibor.nl/donateur/>

Verder in deze nieuwsbrief:

Laatste nieuws rond de Herinrichting en de Gedenkstenen
Commandantswoning Belzec gered van verwaarlozing
Tiende Herdenking Opstand 14 Oktober 1943
Virtuele rondleiding Sobibor in Vught

Herinneren door informatie en educatie

www.stichtingsobibor.nl | www.lategevolgenvansobibor.nl | E: info@stichtingsobibor.nl

Correspondentieadres: Postbus 51261, 1007 EG Amsterdam

ING Bank IBAN: NL03 INGB 0003 3025 25 | Inschrijving KvK 11044675 |

Cd-presentatie Ad Parnassum

De Stichting Sobibor mocht op 26 september de CD 'De waanzin van de wereld' van kamerkoor Ad Parnassum in ontvangst nemen. De presentatie van de CD, ter gelegenheid van het 35-jarig jubileum van Ad Parnassum, vond plaats tijdens een speciaal concert in de Noorderkerk in Amsterdam. Kamerkoor Ad Parnassum bracht bij de opening van het Sobibor Herdenkingsjaar op 4 maart 2013 het bijzonder indringende muziekstuk De trein naar Sobibor ten gehore. Deze compositie van Mathieu Dijker staat ook op hun nieuwste CD.

Commandantswoning Belzec gered

Halverwege dit jaar werd duidelijk dat de kommandantswoning in Belzec definitief gered is van de ondergang door verwaarlozing. De beoogde openbare veiling van de woning en het bijbehorende terrein werd afgeblazen. De woning blijft behouden voor educatieve doeleinden.

Onze partnerorganisatie uit Duitsland Bildungswerk Stanislaw Hantz zette een crowdfundingactie op om de commandantswoning van Belzec te kunnen kopen. Belzec was het eerste van drie vernietigingskampen in het kader van Aktion Reinhard. Niet lang na Belzec werden de vernietigingskampen in Sobibor en Treblinka operationeel. De Stichting Sobibor steunde deze solidariteitsactie voor het behoud van de commandantswoning van Belzec. De vele nationale en internationale steunbetuigingen leidden tot de toezegging dat het gebouw in zijn historische context behouden moest blijven. De veiling werd afgeblazen en het bijeengebrachte geld voor de aankoop zal voor herinnering- en educatiedoeleinden worden gebruikt.

Let op! De Stichting Sobibor heeft een nieuw postadres:
Stichting Sobibor, Postbus 51261, 1007 EG Amsterdam.
Kijkt u vooral ook regelmatig op onze website voor nieuws.

Herinneren door informatie en educatie

www.stichtingsobibor.nl | www.lategevolgenvansobibor.nl | E: info@stichtingsobibor.nl

Correspondentieadres: Postbus 51261, 1007 EG Amsterdam

ING Bank IBAN: NL03 INGB 0003 3025 25 | Inschrijving KvK 11044675 |

Tiende landelijke herdenking opstand in Sobibor in Verzetsmuseum Amsterdam

===

Archeologie van de Holocaust – 14 oktober 2015 **‘In de grond zit het verhaal van het kamp’**

Archeologie is in essentie de materiele werkelijkheid die ons iets vertelt over het verleden en over de mensen van vroeger. Bij archeologie van de Holocaust gaat het over dierbaren, familie, kennissen, burens of medeburgers die zijn omgekomen en vermoord. Tijdens de tiende herdenking van de opstand in Sobibor kwamen inhoudelijke kennis en persoonlijke betrokkenheid samen.

Met een onthutsende ontdekking deze zomer kwam voor de voorzitter van deze bijeenkomst Jerzy Gawronsky, stadsarcheoloog en hoogleraar urbane archeologie aan de Universiteit van Amsterdam, het thema van deze herdenking opeens heel dichtbij. Bij de verbouwing van zijn woning aan de Spinozastraat in Amsterdam vond hij te midden van het puin een dubbeltje, zonder slijtagesporen. Een muntje uit 1943 in bezit van de toenmalige bewoners, de familie Dinner, waarvan drie gezinsleden zijn omgebracht in Sobibor. Gawronsky: “Zelden heeft de archeologische werkelijkheid een meer verpletterende indruk op mij gemaakt dan dit nietige muntje dat ik kon aanschouwen en in mijn hand houden.”

Onderzoek naar erfgoed – dilemma’s

Rob van der Laarse, directeur Amsterdam School for Heritage and Memory Studies UvA en professor Erfgoed van de Oorlog aan de VU Amsterdam, schetste in vogelvlucht de dilemma’s en problemen die onderzoek naar erfgoed met zich meebrengt. Neem de vondst van het naamplaatje van Deddie Zak, een jonge Amsterdamse jongen die in Sobibor vermoord werd. Zijn tante Lies Caransa was bij de bijeenkomst aanwezig. Van der Laarse: “Met de vondst van dit plaatje wisten we meteen de identiteit, dat is ongelooflijk als je dat kunt vaststellen voor een archeologische opgraving. In Nederland konden we familie achterhalen. Het is een tastbaar bewijs van de misdaad die heeft plaatsgevonden.” Een van de dilemma’s is bijvoorbeeld waar zo’n naamplaatje een thuis behoort te krijgen: bij de familie die vaak niets of nog maar weinig bezit van de overledene, of hoort het bij de plek waar het is gevonden waar het voor een groter publiek als tastbaar bewijs dient van een groter verhaal?

Waarheidsvinding en storytelling

Van der Laarse legde uit dat archeologie bijdraagt aan de broodnodige waarheidsvinding waarbij ter plekke wordt vastgesteld wat er is gebeurd en is verdwenen. “Je praat over erfgoed van verlies, dat door Duitsers welbewust is weggemoffeld. Aan de andere kant is er dat

Herinneren door informatie en educatie

www.stichtingsobibor.nl | www.lategevolgenvansobibor.nl | E: info@stichtingsobibor.nl

Correspondentieadres: Postbus 51261, 1007 EG Amsterdam

ING Bank IBAN: NL03 INGB 0003 3025 25 | Inschrijving KvK 11044675 |

andere aspect van archeologie dat te maken heeft met het verhaal van de oorlog. Grote aantallen zeggen mensen weinig meer, mensen willen verhalen horen. Storytelling is bij uitstek iets voor musea.”

Rob van der Laarse, Jerzy Gawronsky, Ivar Schute en Maarten Eddes in gesprek met de zaal. Foto gemaakt door Carlo Huffener.

Archeoloog Ivar Schute, veel opgetrokken met de twee hoofdarcheologen in Sobibor Yoram Haimi en Wojtech Mazurek, vertelde over de opgravingen die hij verricht in Sobibor. Al eerder, in de nieuwsbrief van najaar 2013, deed hij voor ons al uitgebreid verslag van zijn ervaringen. Schute: “Ik hoor vaak. Er is niets overgebleven. Als archeoloog zie ik dat totaal anders. Ik vind het verbijsterend om te ervaren wat er van Sobibor over is. Voor mij als archeoloog is dat nog heel zichtbaar. In de grond zit het verhaal van het kamp er nog wel degelijk.”

Onbekend

Over de precieze inrichting van het kampterrein is nog steeds weinig bekend. Er zijn niet veel bronnen en plattegronden, er zijn slechts een paar getuigenissen. “De tekening van Jules is de

Herinneren door informatie en educatie

www.stichtingsobibor.nl | www.lategevolgenvansobibor.nl | E: info@stichtingsobibor.nl

Correspondentieadres: Postbus 51261, 1007 EG Amsterdam

ING Bank IBAN: NL03 INGB 0003 3025 25 | Inschrijving KvK 11044675 |

beste plattegrond die we hebben. Al die kampen hebben een bepaalde ruimtelijke structuur die overeenkomt. Zo lijken Treblinka en Sobibor op elkaar.” Naast de vondst van de fundamenten van de gaskamers vorig jaar zomer is inmiddels een eerste begin gemaakt met de opgraving van het smalspoorsysteem dat door kamp Sobibor liep. Ook zijn veel grondsporen van barakken teruggevonden, legde Schute uit. “Dat zijn plekken waar palen hebben gestaan. Op die manier kunnen we de ruimtelijke structuur van het kamp reconstrueren. Ook zijn er enorme kuilen gevonden die vol liggen met gewone gebruiksvoorwerpen.”

Hoop en vrees

De archeologen in Sobibor graven in feite voor de bouw van het vernieuwde museum annex bezoekerscentrum uit. Over de laatste stand van zaken omtrent de herinrichting sprak tenslotte Maarten Eddes, voorzitter van de Stichting Sobibor. De voorgaande jaren hebben we u uitvoerig bericht over de ontwikkelingen rond de herinrichting van Kamp Sobibor. Aanvankelijk was het plan om de nieuwe herinrichting in oktober 2015 klaar te hebben. Door onder meer de onverwachte opgravingen van de fundamenten van de gaskamers is dat niet haalbaar gebleken. Mede dankzij interventie door de Stichting Sobibor maken de fundamenten van de gaskamers wel deel uit van de nieuwe herinrichtingsplannen. De wijze waarop dit plaats moet vinden en het maken van nieuwe bouwtekeningen nemen veel tijd in beslag. Intussen gaan de archeologische opgravingen door en is op dit moment nog niet duidelijk wanneer met de feitelijke herinrichting wordt begonnen.

Betonnen ommuring

De herinrichting is een politiek proces dat moeizaam en langzaam verloopt. Dit viel ook op te maken uit de aansluitende discussie. Veel deelnemers spraken hun zorgen uit over de huidige gang van zaken. De vier landen die de herinrichting begeleiden hebben elk eigen ideeën over hoe om te gaan met de herinrichting. Tijdens het nagesprek werd ook de gebrekkige wetenschappelijke begeleiding van het hele proces gehekeld. Namens Nederland heeft het ministerie van VWS zitting in de stuurgroep. De Stichting Sobibor is weliswaar geen besluitvormende partij, maar is als belangenbehartiger wel gesprekspartner van de Poolse en Nederlandse overheid. Regelmatig wordt het bestuur van de stichting bijgepraat, geeft de stichting gevraagd en ongevraagd advies en waar nodig onderneemt de Stichting Sobibor actie.

Mede dankzij de inzet van de Stichting Sobibor zijn al in een vroeg stadium wijzigingen aangebracht in het eerste concept van de herinrichting. Aanvankelijk zou bijvoorbeeld een hoge betonnen ommuring, die de Himmelfahrtstrasse volgt en de asvelden omsluit, het zicht op de asheuvel wegnemen. Deze hoge ommuring, die de architecten als een separatie zien tussen de doden en de levende bezoekers, krijgt nu een ruime opening van 30 meter waardoor gezamenlijk herdenken - met zicht op de asheuvel - mogelijk blijft.

Zie voor de volledige lezingen van Rob van der Laarse en Ivar Schute onze website: www.stichtingsobibor.nl.

Herinneren door informatie en educatie

www.stichtingsobibor.nl | www.lategevolgenvansobibor.nl | E: info@stichtingsobibor.nl

Correspondentieadres: Postbus 51261, 1007 EG Amsterdam

ING Bank IBAN: NL03 INGB 0003 3025 25 | Inschrijving KvK 11044675 |

BRANDBRIEF

Gedenkstenen

Het is al een jaar niet meer mogelijk om gedenkstenen te plaatsen in Sobibor. Voor de Stichting Sobibor is het heel vanzelfsprekend dat de mogelijkheid tot het leggen van een gedenksteen behouden blijft. Voortdurend brengt de stichting dit onderwerp opnieuw onder de aandacht van alle partijen in binnen- en buitenland. Er is toegezegd dat de bestaande gedenkstenen een eigen plek krijgen links langs het pad van de gedenkplaats terug naar het bezoekerscentrum. Dit pad is ongeveer 260 meter lang. Na twaalf jaar liggen er inmiddels ruim 250 gedenkstenen.

Conservatie

Op dit moment zijn er ook grote zorgen over de conservatie van de fundamenteën van de gaskamers. Na de ontdekking van de fundamenteën is niet meteen begonnen met de conservatie ervan. We zien dat de kwaliteit van de opgegraven fundamenteën achteruitgaat. De stichting vindt dit een uitermate slechte zaak en heeft begin november haar zorgen overgebracht aan staatssecretaris Martin van Rijn, omdat Nederland als een van de vier partners zitting heeft in de internationale stuurgroep die de herinrichting van Kamp Sobibor begeleidt. Ook wordt een brandbrief gestuurd naar leden van de internationale stuurgroep waarin de stichting haar zorg uitspreekt over het gebrek aan transparantie over de gang van zaken.

Virtuele rondleiding Sobibor

Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan een virtuele rondleiding door Sobibor. Vanaf 1 februari 2016 is het mogelijk om in Nationaal Monument Kamp Vught een 3D presentatie te volgen van Sobibor. Door het opzetten van een speciale virtual reality bril, de zogenoemde oculus rift, kan de bezoeker twee routes volgen: een route waarin de situatie in 1943 is nagebootst en een route waarin te zien is hoe Sobibor er anno 2015 bij ligt.

Met de virtuele rondleiding krijgt de bezoeker een beeld van hoe Sobibor er uitzag in de periode dat het in gebruik was als vernietigingskamp. Hiermee is het niet alleen mogelijk om een kijkje te nemen in Sobibor zonder echt naar de plek af te reizen, maar ook om het verleden te reconstrueren en in beeld te brengen. De virtuele rondleiding richt zich nadrukkelijk op jongeren.

Het eerste jaar is een pilotfase waarin vijf onderzoeksinstituten - NIOD, Universiteit van Leiden, Anne Frank Stichting, Uni Pompeu Fabra Barcelona en Hogeschool van Amsterdam - onderzoek doen naar de gebruikerseffecten. Het project komt tot stand met financiële steun van het vfonds. Vanaf de start zijn meerdere organisaties bij de ontwikkeling van het project betrokken, waaronder Stichting Sobibor, ministerie van VWS, RUIM, Auschwitz Comite, Joods Cultureel Kwartier en RAAP.

Uitbreiding bestuur Stichting Sobibor

Onlangs mochten wij Jacques D. Barth verwelkomen als nieuw bestuurslid. Over zijn betrokkenheid zegt Jacques: “Als kind van grootouders en familie die in Sobibor vermoord zijn, voel ik het als een natuurlijke gevoel om deze groep te herdenken en gedenken. Als cardioloog heeft mij met name de interactie van trauma en veerkracht bij nakomende generaties boeoid. Het is niet voor niets dat het hart en de ziel met elkaar verbonden zijn.”

Herinneren door informatie en educatie

www.stichtingsobibor.nl | www.lategevolgenvansobibor.nl | E: info@stichtingsobibor.nl

Correspondentieadres: Postbus 51261, 1007 EG Amsterdam

ING Bank IBAN: NL03 INGB 0003 3025 25 | Inschrijving KvK 11044675 |